

Ιστορία του Αραβοϊσλαμικού Πολιτισμού

Ενότητα 2: Πολιτικές αντιλήψεις καταγόμενες από το Κοράνι

Δημήτριος Σταματόπουλος
Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Πολιτικές αντιλήψεις καταγόμενες από το Κοράνι

- Από τη Μέκκα στη Γιαθρίμπ
(Μεδίνα=πόλη του Προφήτη)
20 Σεπτεμβρίου 622.
  - Κοράνι (sura)
  - Σούννα (hadith)

Michael Cook

- το μοντέλο του Μωάμεθ ως «φυγά», πρότυπο για τον κάθε πιστό:
  - η αποδημία (hijra) του κατατρεγμένου έχει ως στόχο την ίδρυση μιας πρότυπης πολιτείας που στηρίζεται στη διάκριση πιστών και απίστων (kâfir, Kuffar), με μία ενδιάμεση κατηγορία, των υποκριτών (munafiqun).
  - Στόχος του χώρου του Ισλάμ (Dahr-el-Islam) η επέκτασή του μέσω του ιερού πολέμου (jihad) στο χώρο των απίστων (Dahr-el-harb).

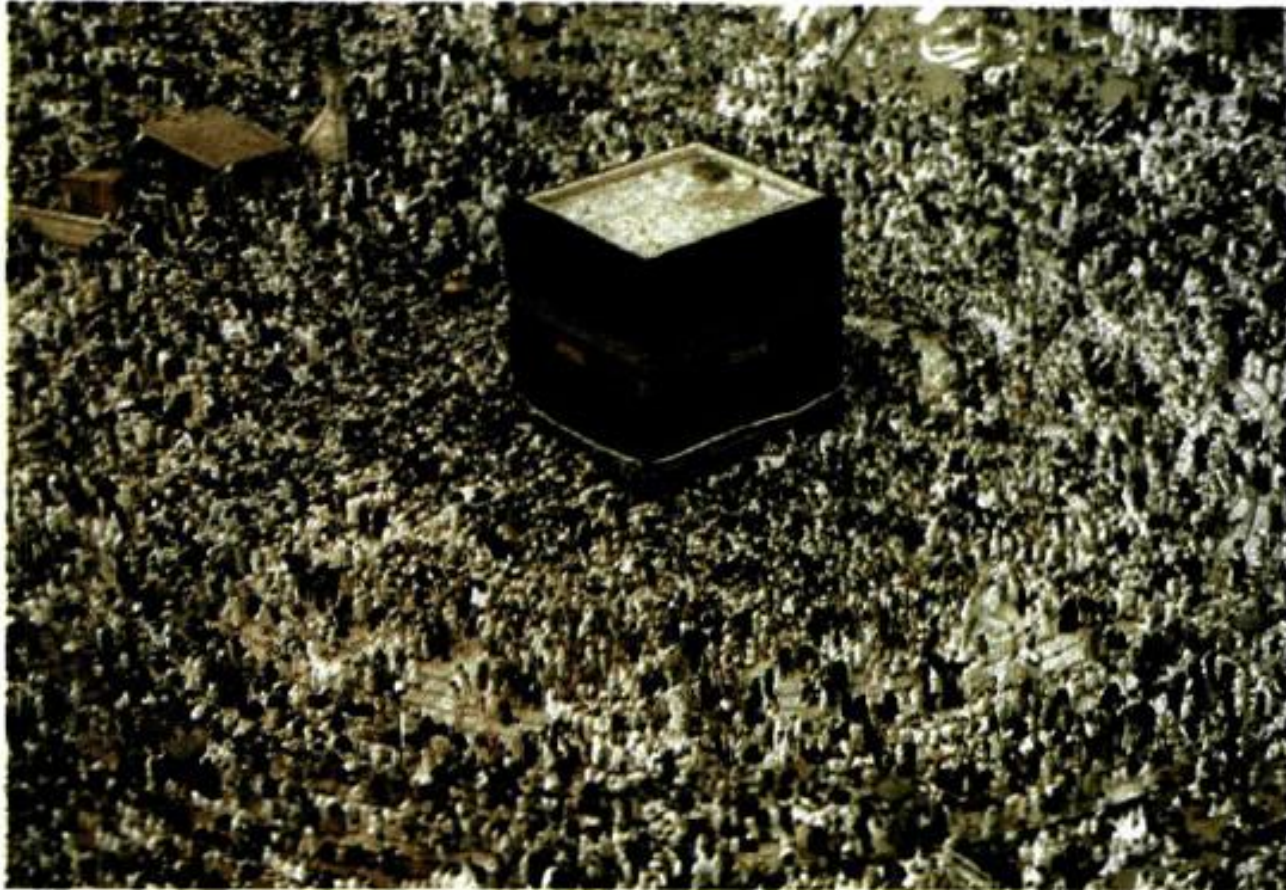
Ευελιξία στην ερμηνεία των όρων του Κορανίου

Παραδείγματα a posteriori εννοιολόγησης:

- **Imam**: αναφέρεται στο Κοράνι αλλά δεν σημαίνει τον «κυβερνήτη» αλλά τον «αρχηγό προσευχών».
- **Amir al muninin**: «Αρχηγός των πιστών» δεν αναφέρεται στο Κοράνι αλλά στην ισλαμική παράδοση εκφράζει την ιδέα της στράτευσης.
- **Χαλίφης**: «υποδιοικητής» αναφέρεται αλλά όχι ως Khalifa tulla (=υποδιοικητής του Θεού), αλλά γενικά σε μουσουλμάνους ως κληρονόμους της γης.
- **Jihad**: «αγώνας», όχι τόσο εναντίον των απίστων, όσο εναντίον του «κακού» που προσπαθεί να κυριαρχήσει μέσα μας. Μπορούν άλλωστε να το επικαλεστούν όχι μόνο εναντίον των απίστων αλλά και εναντίον μουσουλμάνων ηγεμόνων.

-
- Η προϊσλαμική θρησκεία στην Αραβία.
  - Μωάμεθ: «ο προφήτης» των Αράβων.
  - Το Κοράνιο και οι διδασκαλίες του.

Προσκύνημα στην Καάμπα

Προσκύνημα στην Καά,πα.

Οι βασικές διδασκαλίες του Κορανίου [1]

- Ο Θεός είναι ένας, ο Αλλάχ, και ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του. Άλλοι προφήτες, όπως ο Μωυσής, ο Ιησούς κτλ. προηγήθηκαν, αλλά ο Μωάμεθ είναι ο τελευταίος και ανώτερος από όλους, γιατί σ' αυτόν δόθηκε η τελική και ολοκληρωμένη αποκάλυψη.
- Οι άγγελοι είναι δημιουργήματα τον Αλλάχ και το έργο τους είναι να εκτελούν τις εντολές του. Ένας όμως από αυτούς, ο Ιμπλίσ (δηλαδή ο διάβολος) εξέπεσε. Στα όρια που του επιτρέπει ο Αλλάχ, ο Ιμπλίσ και οι άγγελοι που τον ακολούθησαν στην πτώση πειράζουν τους πιστούς με διάφορους τρόπους.

Οι βασικές διδασκαλίες του Κορανίου [2]

- Η ζωή και οι πράξεις των ανθρώπων προκαθορίζονται από τη βούληση τον Αλλάχ (κισμέτ), ο οποίος άλλον οδηγεί στο σωστό και άλλον αφήνει να πλανηθεί. Εντούτοις στην Τελική Κρίση ο άνθρωπος ανταμείβεται ή καταδικάζεται ως υπεύθυνος για τις πράξεις του. Ο συμβιβασμός αυτής της αντίφασης αποτέλεσε ζήτημα για τη μουσουλμανική θεολογία, η οποία προσπάθησε να το λύσει με διάφορους τρόπους.
- Η ανταμοιβή, που συνίσταται σε μια παραδείσια ζωή με ποικίλες απολαύσεις, όσο και η καταδίκη, που συνίσταται σε φρικτά βασανιστήρια στην κόλαση περιγράφονται πολύ ζωντανά. Ιδιαίτερα τονίζεται η απόλαυση του παραδείσου ως ανταμοιβής για το θάνατο στη μάχη κατά των απίστων. Αυτή συνέβαλε στην ανάπτυξη του πολεμικού ζήλου που χαρακτήριζε τις στρατιές του Ισλάμ στη διάρκεια της ιστορίας του.

Οι «πέντε στύλοι» του Ισλάμ

«Πέντε στύλοι», ονομάζονται τα πέντε υποχρεωτικά θρησκευτικά καθήκοντα του μουσουλμάνου πιστού. Αυτά είναι:

- Ομολογία πίστης σε ένα Θεό (Allah), του οποίου είναι απεσταλμένος ο Μωάμεθ (sahada).
- Η προσευχή. Αυτή κατέχει κεντρική θέση στη ζωή του πιστού.
- Η ελεημοσύνη των φτωχών.
- Η νηστεία.
- Η ιερή αποδημία ή προσκύνημα στα ιερά μνημεία της Μέκκας.

Άλλα στοιχεία του τζαμιού

- Ο άμβωνας από τον οποίο ο ιμάμης ή κάποιος άλλος, ειδικός για το σκοπό αυτό λειτουργός, κηρύσσει.
- Ο μιναρές, δηλαδή ο πύργος από τον οποίο ένας άλλος λειτουργός, ο μουεζίνης, καλεί τους πιστούς στην προσευχή.
- Ένα σιντριβάνι ή πηγή νερού, που χρησιμοποιείται για καθαρμούς.

Καθώς η εικονική διακόσμηση θεωρείται ειδωλολατρική η διακόσμηση του τζαμιού είναι ανεικονική. Στο Ισλάμ δεν υπάρχουν ιερείς και έτσι οι παραπάνω λειτουργοί δεν έχουν ιερατική ιδιότητα.

Άλλες υποχρεώσεις κι έθιμα

- Πρόκειται για διατάξεις που αφορούν σε θέματα όπως η τροφή, ο γάμος, το διαζύγιο, η κληρονομιά κτλ.
- Υπάρχουν εξάλλου απαγορεύσεις που αφορούν στα τυχερά παιχνίδια, το χοιρινό κρέας, την κατανάλωση αλκοόλ κ.α.
- Η θέση της γυναίκας στο Ισλάμ από πολλές απόψεις είναι κατώτερη από εκείνη του άνδρα. Ενώ έχει τα ίδια θρησκευτικά καθήκοντα με αυτόν, σε πολλά θέματα βρίσκεται σε μειονεκτική θέση.

Πολιτική εξουσία στο Ισλάμ [1]

- Προισλαμικές φυλετικές παραδόσεις, περσικά και τουρκικά στοιχεία.
- Patricia Crone, *Slaves on horses*, Cambridge 1980:
  - Αντίφαση: η παραδοσιακή ποιμενική-φυλετική κοινότητα προσπαθεί να επιβάλλει την αλήθεια της ως παγκόσμια.
    - 100-300 σκηνές: «φατρία»
    - 3000 άτομα: φυλή

Πολιτική εξουσία στο Ισλάμ [2]

- Αραβία: κουλτούρα χωρίς πόλεις. Ως κατακτητές οι Άραβες υιοθετούν θεσμούς, όταν όμως αρχίζουν να χρησιμοποιούν δούλους-μισθοφόρους διαλύουν την παλαιά πολιτική τάξη, η οποία υποκαθίσταται από μία στρατιωτική-γραφειοκρατική
  - Μονισμός στο Ισλάμ: συγχώνευση θρησκευτικού και πολιτικού (η πολιτική θεολογία της Umma)
  - Μη αναγνώριση Φυσικού Δικαίου ανεξάρτητου από το Θεό. Μη διάκριση Φύσης και Νόμου.

Διακρίσεις μεταξύ Σουννιτών – Σιϊτών [1]

- (Διαφοροποίηση Τούρκων και Περσών, Ισμαήλ Α΄, ιδρυτής της δυναστείας των Σαφαβιδών):

1. Σειρά Διαδοχής:

- Σουννίτες: Abu Bakr, Omar, Uthman (τρεις πρώτοι χαλίφες).
- Σιϊτες: Αλή, Χασάν, Χουσεΐν, και Φατιμά, γυναίκα του Αλή και κόρη του Μωάμεθ.

Διακρίσεις μεταξύ Σουννιτών – Σιϊτών [2]

2. Ιερός μήνας Μουχαρρέμ:

- Σουννίτες: εορτάσιμη μόνο η 10η μέρα (δημιουργία Αδάμ και Εύας).
- Σιϊτες: ολόκληρος ο μήνας είναι αφιερωμένος στον Αλή και την Φατιμά.

- 3. Προσωρινοί Γάμοι: Σιϊτες υπέρ, Σουννίτες κατά.
- 4. Στάση απέναντι σε πυρολάτρες (Ζωροάστρες): θετική Σιτών, αρνητική Σουννιτών.

Διακρίσεις μεταξύ των Σουννιτών

Διαφοροποίηση μεταξύ Τούρκων και Αράβων:

Τέσσερις μεγάλες θεολογικές-νομικές σχολές (μετά τον 9ο μ.Χ.).

Λόγω **Ijdihad**: ατομική ερμηνεία του Νόμου.

Θεωρητικά μπορούσε κανείς να επιλέξει, στην πράξη όμως σε κάθε περιοχή κυριαρχούσε μία «νομική σχολή»:

1. Χανεφιτική, Χανεφίτες: Τουρκία, Κεντρική Ασία, Βόρεια Ινδία (τουρκικοί λαοί).
2. Μαλικική, Μαλικίτες: Μαρόκο, Μπαρμπαριά, τμήματα της Αραβίας.
3. Σαφίϊκή, Σαφίϊτες: Νότια Ινδία, Αίγυπτος.
4. Χανιμπαλική, Χανιμπαλίτες: Κεντρική και Ανατολική Αραβία, τμήματα Αφρικής.

Ερμηνευτική προσέγγιση των «Σχολών»: μετάβαση από το «αραβικό» ισλάμ στην Umma

Ενότητα εξουσιών στο Ισλάμ

Την εκπροσωπεί ιστορικά ο ίδιος Μωάμεθ:

1. ηγεμόνας (εκτελεστική εξουσία)
2. κήρυκας του θείου νόμου (νομοθετική εξουσία)
3. ρυθμιστής διαφορών (δικαστική εξουσία)

Ενότητα Κορανίου και Σαρία (Seriat): ποια η θέση του κοσμικού δικαίου;

Είδη διακυβέρνησης

- **Μογγολική Αυτοκρατορία: υποταγή στον Ηγέτη.**
- **Σελτζουκική και Οθωμανική Αυτοκρατορία:** υιοθέτηση τουρκο-ιρανικού τρόπου διακυβέρνησης (ürf=κοσμικό δίκαιο): αποτέλεσμα.
  - a) η σταδιακή εκκοσμίκευση του δημόσιου δικαίου κυρίως με τις συλλογές νόμων (Kanun).
  - b) περιθώριο ερμηνείας από Şeyhulislam (fetva, fattwa).

Ορθόδοξο Ισλάμ

Παράλληλα στο Ορθόδοξο Ισλάμ:

- «λαϊκό» Ισλάμ των Σούφι σε αναζήτηση της *maa'rifa* (εσώτερη γνώση): Μπεκτασήδες και Μεβλεβήδες
- Οι Αλεβίτες, οι εξισλαμισμένοι χριστιανοί των Βαλκανίων π.χ. Αλβανία, Βοσνία, ορεινή Βουλγαρία, Θράκη, Ιράν, Κεντρική Ασία.
- Οι γενίτσαροι, βρήκαν καταφύγιο ειδικά στους πρώτους)

Καθοριστική η βασιλεία του Σαλαντίν (1137-1193)

- **Tarikkat**: θρησκευτικές αδελφότητες των Σούφι, (tarikka= δρόμος προς τη γνώση)

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ